

10. Лучко С.В. Реалізація Державною кримінально-виконавчою службою України соціальної роботи із засудженими в установах виконання покарань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Лучко С.В. – Х., 2012. – 238 с.

11. Богатирьов І.Г. Соціальна робота із засудженими в Україні : навч. посіб. / Богатирьов І.Г., Лучко С.В., Пузирьов М.С.; за заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К. : ВД «Дакор», 2013. – 200 с.

12. Лучко С.В. Реалізація Державною кримінально-виконавчою службою України соціальної роботи із засудженими

в установах виконання покарань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / С.В. Лучко. – Х., 2012. – 18 с.

13. Уголовно-исполнительный кодекс Российской Федерации от 08 янв. 1997 г. № 1-ФЗ. [Электронный ресурс]: принят ГД ФС РФ 18.12.1996). – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/uikrf/>.

УДК 343.24

ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОКАРАНЬ

Данченко К.М., викладач
Івано-Франківський коледж

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Стаття присвячена виокремленню принципу соціально-правової справедливості в рамках кримінально-правової політики у сфері покарань та його значення для науки кримінального права.

Ключові слова: соціально-правова справедливість, кримінально-правова політика, покарання, справедливість, злочин, обмеження свободи.

Статья посвящена выделению принципа социально-правовой справедливости в рамках уголовно-правовой политики в сфере наказаний и его значение для науки уголовного права.

Ключевые слова: социально-правовая справедливость, уголовно-правовая политика, наказание, справедливость, преступление, ограничение свободы.

Danchenko K.M. THE PRINCIPLE OF SOCIAL AND LEGAL JUSTICE UNDER CRIMINAL LAW POLICY OF PUNISHMENT

The article is devoted to separate out principle of social and legal justice under criminal law policy of punishment and its importance for science of criminal law.

Key words: social and legal justice, criminal law policy, punishment, justice, crime, restriction of freedom.

Принцип соціально-правової справедливості, закріплений у ст. 2 КК України, має два аспекти: справедливість кримінального закону і справедливість покарання, призначеного судом за злочин.

– «Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину» [1, ч. 1 ст. 2];

– «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може підлягати кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [1, ч. 2 ст. 2];

– «Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу» [1, ч. 3 ст. 2].

Цей принцип закріплює на всіх етапах конструювання і застосування кримінальної репресії існуючі в суспільстві соціально-моральні цінності і тим самим підтримує і зміцнює їх існування.

Кримінально-правовим аспектам боротьби зі злочинністю присвячені праці таких учених: М. Коржанського, І. Козича, Н. Панова, А. Савченка, М. Хавронюка, П. Фріса, Л. Дадерко, С. Келіна, Н. Кудрявцева та багатьох інших учених. Однак у працях зазначених авторів висвітлювалися загальні принципи кримінально-правової політики і не виділявся принцип соціально-правової справедливості, як самостійний принцип кримінально-правової політики в сфері покарань.

У зв'язку з цим метою запропонованої статті є виокремлення в рамках кримінально-правової

політики у сфері покарань та його значення для науки кримінального права.

Так, на думку В. фон Гумбольдта, мету і зміст діяльності держави, з одного боку, становить проведення межі між справедливим і несправедливим, а з другого боку, допустиме обмеження свободи окремої особистості задля її справедливої реалізації рівною мірою разом із усіма [2, с. 94–95].

Незважаючи на виняткову важливість цього принципу для кримінального права, його розробка в юридичній науці є недостатньою. На думку Л.Ф. Дадерко, «основні точки зору, що існують із даної проблематики, можна звести до наступного: справедливість – це принцип кримінального права, кримінальної відповідальності, призначення покарань» [3, с. 1]. Так, С.Г. Келіна та В.Н. Кудрявцев виділяють три рівні прояву принципу справедливості у кримінальному праві. Перший торкається справедливості призначення покарання, другий передбачає для законодавця вимогу визначити справедливу санкцію за злочинне діяння, а третій торкається формування кола злочинних діянь. Але водночас зазначають, що «навряд чи слід враховувати всі ці аспекти при формуванні справедливості в якості кримінально-правового принципу» [4, с. 28–31]. На думку О.Є. Скаун категорія справедливості в кримінальному праві акумулює найважливіші його принципи – передусім, принципи законності, рівності громадян перед законом, гуманізму, кожен із яких, маючи свій специфічний зміст, разом із тим характеризує певну якісну сторону (аспект) справедливості в кримінальному праві.

Так, до порушення справедливості при відправленні правосуддя призводять порушення вимог щодо законності, принципу рівності громадян перед законом, гуманізму, диференціації й індивідуалізації. Таким чином, справедливість розглядається, як узагальнюючий принцип або узагальнююча засада кримінального права [5, с. 8]. На переконання П.Л. Фріса, «віднесення справедливості до принципів української кримінально-правової політики дозволяє вивести її за вузькі правові рамки, наповнити її правовим змістом, підкреслити те важливе політичне значення, яке надається ідеї справедливості в боротьбі зі злочинністю» [6, с. 122–128].

Згідно із зазначеними підходами ми можемо вважати, що принцип «справедливості» в кримінальному праві і ціль кримінального покарання, яка полягає у відновленні соціальної справедливості, є різними, хоча і зв'язаними між собою поняттями. Разом із тим, як у визначенні принципу справедливості, так і у визначенні цілі покарання, відновлення соціальної справедливості, ми маємо справу з одним і тим же явищем. До того ж, як за змістом, так і за етимологією, справедливість (лат. *Justitia*) своїми витокami сягає права (лат. *Jus*), «позначає наявність у соціальному світі правового начала й виражає його правильність, імперативність і необхідність» [7, с. 28–29].

Виходячи з вищесказаного, діяти по справедливості «означає діяти правомірно, відповідно до всезагальних вимог права», тому доцільним видається введення в науковий обіг поняття соціально-правової справедливості, що відповідає природі справедливості, яка поєднує в собі як оціночний, так і нормативний характер.

Як оціночна категорія, справедливість дозволяє дати оцінку явищу, але на відміну від інших етичних категорій, з позиції справедливості оцінюється не окреме явище, а співвідношення явищ. Розглядаючи справедливість як одну з основоположних, базових оціночних категорій, яка з точки зору етики цінностей є передумовою реалізації всіх інших цінностей, стає зрозумілим, чому законодавець включив відновлення соціальної справедливості в якості цілі покарання [8, с. 246]. Саме забезпечення соціально-правової справедливості створює фундамент для реалізації багатьох інших цінностей сучасного суспільства і, навпаки, там, де немає соціально-правової справедливості, не можуть бути забезпечені всі інші цінності.

Тому, будучи засобом розв'язання конфлікту між особою і суспільством, справедливе кримінальне покарання здатне зрозуміло і доступно для всіх громадян дати оцінку самих важливих, життєво необхідних відносин у суспільстві і наглядно продемонструвати суспільству діючу систему цінностей. І навпаки, несправедливе покарання у разі його широкого застосування здатне швидко деформувати всю систему цінностей і тим самим змінити саме суспільство.

Завдяки функціям справедливості, до яких дослідники відносять: ціннісно-сумірну, соціально-інтегративну, відновну, урівноважуючу, диференціюючу (попереджувальну), забезпечується тісний зв'язок із правом [9, с. 13–17]. Все це дає підстави розглядати соціально-правову справедливість, як певну сукупність морально-етичних і правових норм у суспільній свідомості і позитивному праві.

Саме виходячи зі змісту принципу соціально-правової справедливості, не можна розгля-

дати справедливість лише як принцип відповідальності, а тим більше призначення покарання, оскільки будь-яка норма кримінального законодавства має бути справедливою. Аналіз справедливості як правового феномена передбачає її дуалістичне тлумачення через осягнення змісту понять «право, як втілення справедливості» та «справедливість, як моральна детермінанта правовідносин. Перше передбачає визнання того, що право «завжди справедливе і є носієм справедливості в соціальному світі», а друге випливає з того, що право не ігнорує особливих соціально-правових потреб суб'єктів, що повинні «знайти в ньому належне (справедливе) визнання, задоволення і захист».

Цей дуалізм дає про себе знати і в тлумаченні окремих статей Кримінального кодексу. Свідченням цього може служити рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, в якому, посиляючись на статтю 24 Конституції України, автор клопотання зазначає, що всі особи, які вчинили злочини, мають рівні права й однакові обмеження у правах. Обсяг прав і обмежень осіб, які вчинили злочини, визначається законом і залежить насамперед від ступеня тяжкості вчинених злочинів – стаття 12 Кримінального кодексу України. Проте, якщо для осіб, які вчинили особливо тяжкий злочин або злочин середньої тяжкості, може бути призначено більш м'яке, ніж передбачено законом, покарання, то для особи, яка вчинила злочин невеликої тяжкості, статтю 69 Кримінального кодексу України такого права не передбачено. Тому призначення покарання нижче від найнижчої межі на підставі статті 69 Кримінального кодексу України лише за вчинення особливо тяжкого злочину або злочину середньої тяжкості є дискримінацією стосовно осіб, які вчинили злочини невеликої тяжкості, оскільки вони перебувають у гіршому становищі. Судова практика, наведена суб'єктом права на конституційне подання, свідчить, що положення статті 69 Кримінального кодексу України застосовуються судами неоднозначно [10, ст. 69]. Наведений приклад показує, що рівність усіх перед законом є соціальною справедливістю, а застосування до осіб, які вчинили різного ступеня тяжкості злочини однакового призначення більш м'якого покарання, є правовою справедливістю.

Проте у вітчизняній юридичній літературі існує думка про несумісність права і моралі, оскільки законодавець не в силах перетворити на право норми моралі. Більш того, О.Г. Коломієць вважає, що постановка питання про визначення права через справедливість неправомірною [11, с. 78].

Попри наявні підходи все ж таки варто визнати, що справедливість включає в себе яву про те, як необхідно чинити діючому суб'єкту в тих чи інших випадках, і в цьому сенсі справедливість є нормативно-імперативним приписом. Саме нормативність справедливості зумовлює її тісний зв'язок із правом, а тому соціально-правова справедливість є не тільки етична і філософська категорія, але й правове поняття, що санкціонує певні суспільні відносини, відповідні цим відносинам правила поведінки,

вчинки та дії людей. Таким чином, принцип соціально-правової справедливості є підвалиною демократичного суспільства, де закон за своєю природою має бути виразником загальної волі та загальнозначущого інтересу, а не інтересу окремих олігархічних груп та соціальних прошарків. Тому разом із вимогами законності, обґрунтованості, доцільності та істинності, соціально справедливе призначення покарання припускає точне виявлення обставин справи, правильну та всебічну оцінку ситуації з урахуванням її індивідуальних особливостей, правильний вибір, тлумачення та оцінку відповідної норми права [12, с. 39–43].

Висновки. Отже, принцип соціально-правової справедливості в рамках кримінально-правової політики у сфері покарань слід розглядати як базовий у соціально-юридичному механізмі вироблення та реалізації кримінально-правових норм, системі і видах покарання, призначення, відбування покарання, звільненні від кримінальної відповідальності і покарання. При такому підході він відображає стан правового життя суспільства, ефективність і соціальну обґрунтованість правових засобів у боротьбі зі злочинністю і захисту прав людини. Справедливим є закон, який не тільки кримінологічно обґрунтований, спрямований на виявлення, усунення та мінімізацію злочинності, але й усуває блокування дії антикримінальних заходів і засобів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131). [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Хайруллин В.И. Гумбольдт о справедливости // Государство и право. – 2003. – № 4 – С. 94–95.

3. Дадерко Л.Ф. Принцип справедливости у кримінальному праві України. Law-Property. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/artic/es/-4-/119-2012-04-30-19-22-56.html>.

4. Нерсесянц В.С. Философия права. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа ИНФРА•М – НОРМА, 1997. – 652 с. – С. 28, 31.

5. Скакун О.Є. Реалізація принципу справедливості в процесі призначення покарання у виді позбавлення волі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.Є. Скакун; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2011. – 19 с.

6. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.

7. Нерсесянц В.С. Философия права. Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА•М, 1998. – С. 28–29.

8. Философский энциклопедический словарь / Ред.-сост. Е.Ф. Губский и др. – М.: Инфра М, 2003. – 576 с.

9. Похмелкин В.В. Социальная справедливость и уголовная ответственность. – Красноярск. – 1990. – С. 13–17.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

11. Коломієць О.Г. Ліберально-раціональне тлумачення ідеї справедливості Ю. Габермаса // Мультиверсум: Філософський альманах. – 2006. – № 52. – С. 77–81.

12. Скакун О.Є. Філософське розуміння справедливості // Право і Безпека. – Х. – 2007. – № 6'2. – С. 39–43.

УДК 346.544.4

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗНАКУ ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ, ФІРМОВОГО НАЙМЕНУВАННЯ, КВАЛІФІКОВАНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ

Дімітров М.М., викладач
кафедри права

Придунайська філія Міжрегіональної Академії управління персоналом

Досліджуються особливості кваліфікації незаконного використання комерційних позначень. Аналізується доктринальна література в зазначеній сфері. Вивчаються особливості розглядуваної кримінально-правової кваліфікації за об'єктивними та суб'єктивними ознаками.

Ключові слова: *знак для товарів і послуг, фірмове найменування, кваліфіковане зазначення походження товару, особливості кваліфікації, кримінальна відповідальність.*

Исследуются особенности квалификации незаконного использования коммерческих обозначений. Анализируются доктринальная литература в указанной сфере. Изучаются особенности рассматриваемой уголовно-правовой квалификации по объективным и субъективным признакам.

Ключевые слова: *знак для товаров и услуг, фирменное наименование, квалифицированное обозначение происхождения товара, особенности квалификации, уголовная ответственность.*

Dimitrov M.M. THE FEATURES OF QUALIFICATIONS FOR ILLEGAL USE MARK OF GOODS AND SERVICES, TRADE NAME, QUALIFIED INDICATIONS OF ORIGIN

The features of training illegal use of commercial signs are investigated. The doctrinal literature in this area is analyzed. The features of examining criminal-legal qualification for objective and subjective criteria are studied.

Key words: *sign for goods and services, company name, qualified indications of origin, especially training of criminal responsibility.*